

Inventering av spåntak

Av Lars Kjellström, Växjö stift, 2023

Källmateriel är Överintendentsämbetets frågeformulär från 1911, Vård- och underhållsplaner samt Lars erfarenheter och överblick på dagens situation efter att länge varit verksam i stiftet och stöttat församlingar vid takarbeten.

Bilaga: Föredrag från seminarium i Uppsala februari 2025.

Barnarps kyrka
Bondstorps kyrka
Bringetofta kyrka
Burseryds kyrka
Hagshults kyrka
Hakarps kyrka
Hjälmseryds gamla kyrka
Hylletofta kyrka
Korsberga kyrka
Kulltorps kyrka
Kumlaby kyrka
Kävsjö kyrka
Lannaskede gamla kyrka
Myresjö gamla kyrka
Norra Sandsjö kyrka
Norrahammars kyrka
Nydala bondkyrka
Nydala klosterkyrka
Nye kyrka
Näshults kyrka
Nässjö gamla kyrka
Ohs kyrka
Rydaholms kyrka
Skepperstads kyrka
Skirö kyrka
Stenberga kyrka
Torskinge kyrka
Vallsjö gamla kyrka
Våthults kyrka
Ödestugu kyrka
Ölmstads kyrka

Kyrkor med spån

År 2024

31 Kyrkor har spån

26 Kyrkor har spån till stor del. (mer än 75%)

5 Kyrkor har mindre del med spån. (mindre än 25%)

Dagens spån

26 furu, 4 ek och 1 ek+furu

År 1911

18 Kyrkor har spån

13 Kyrkor hade annat takmaterial eller var inte byggda

1911 års spån

9 ek, 3 furu, 3 furu+gran, 3 furu+ek

Barnarps kyrka

Klockstapel

Portstolpar

1819 Spåntäckning ersatt med tegeltäckning på takfall.

1935 Tegel ersätts med kluven ekspån.

2007 Omläggning av spåntak med kluvet furuspån.

Klockstapel

1753 Klockstapel kläs in

1916 Fjällpanel

1977 Renovering inklädning tas bort.

Kyrkans spån

Oklart, tegel, spjälkat ekspån och spjälkade furuspån.

1911 Tegel

Bondstorps kyrka

1694 kyrkan byggs

1767 Tornet byggs

1890 Spån ersattes med plåt

1954 Spån ersatte plåt

1988 Nya spån Långhus och absid

2016 Spånbyte halva tornet

Kyrkans spån

Osäkert, plåt, spjälkade furuspån

1911 Järnplåt

Bringetofta kyrka

Absid (Har spån)

Klockstapel

Stående panel och plåttak

1911 Kor har furuspån, övriga delar har tegel. Västra övre gaveln hade furuspån

Burseryds kyrka

1752 kyrkan byggs

1793 Nybyggnad av torn

1893 rödmålade spånbeklädnaden
ersattes med panel.

1984 södra takfallet och sakristia
fick nytt spån.

Norra takfallet är spikat på papp
men inte södra takfallet.

Kyrkans spån

Oklart, Furuspån

1911 Ekspån från 1893.
handklyvda på Långhus, sågade på
tornet.

Hagshults kyrka

1200 tal kyrkan bygga

1752 Koret byggs ut **Spån sparas på vägg, Ek och furu.**

1900 Spåntaket ersätts med cementplattor.

1994 Takbeklädnaden av betongpannor och sakristians plåttak ersätts med en spåntäckning.

2021 klockstapel förstördes i brand.

Kyrkans spån

Spjälkade furuspån från 1994

1911 Plåt på sakristia och vapenhus, cementtegel på långhus.

OBS äldre spån finns på vinden

Hakarps kyrka

Klockstapel

1694 kyrkan byggs

1747 Klockstapel byggs

1858 Ny ekspån på tak

1971 gavelröste mm fick nytt spån
Kreosotdoppat furu.

1993 Vapenhus byggs

2010 En stor del av takspån
byttes ut till spjälkat furutak

Klockstapel

Oklart

Kyrkans spån

Ekspån, ekspån, kreosot doppat
furuspån, spjälkade furuspån

1911: Ekspån från 1859 handklyvd.

Hjälmseryds gamla kyrka

Klockstapel

1100-talet Hjälmseryds medeltida kyrka uppförs.

1853 Kyrkan säljs på auktion, blir ruin.

1932 återuppbyggnad med furuspån

1937 Ny klockstapel, sågade ekspån

1998 spånen byts ut nya furuspån

2023 nya ekspån på hela kyrkan

Klockstapel från 1937

Ekspån

Kyrkans spån

Oklart, furuspån, furuspån, Ekspån

1911: Ej med, återuppbyggd 1932

Hylletofta kyrka

1100-talet kyrkan byggs

1657 Spåntak lades

1700-tal lagning och rödtjärning

1836–37 Rödfärgning

1911 Sågade spån av ek 10x48 cm

1956 taket lades om med sågade furuspån.

2016 nytt tak av kluvna furuspån

Kyrkans spån

Okänt, rödtjära, sågade ekspån, sågade furuspån, spjälkade furuspån.

1911:Sågade ekspån från 1890

Korsberga kyrka

1855-57 Taket kläddes med spån och tornet hade ursprungligen ett brädtak.

1950-52 Ny spåntäckning ?

1995 Långhustakets västra takfall lades om.

1997-98 Långhustakets östra takfall lagades och tjärades två gånger.

2006 Långhusetets östra takfall samt absidtakets täcktes med nya spån. Kliven furuspån.

Kyrkans spån

Okänt, kliven furuspån

1911:Furuspån från 1856 handklyvd.

Kulltorp

2006 spjälkade furuspån med splint

2020 tjärning

2021 Byte av 3 rader spån på södersidan.

2022 tjärning med rörtjära.

1911: Furuspån klyvd.

Tornet från 1850, kyrktak 1890.

Kumlaby

1125-75 Nybyggnad – kyrkan i sin helhet.

1175-1200 Nybyggnad av torn **obs tjärad del finns inbyggd från tiden före tornbygget. Medeltida tjära.**

1841 Taklutningen på tornet ökas för att uppnå bättre vattenavrinning.

1863 Spånbeklädnad ersattes med motsvarande panelbeklädnad.

1868 troligtvis fick kyrkan sitt tegeltak

1922 Absidens tak täcktes med kluven spån istället för med tegel.

1987 Nytt spån på absidens tak

2012 Torntakets brädtak byttes ut.

2017 Absiden fick nytt spåntak, spjälkat furutak.

Okänt, tegeltak, absiden, furuspån

1911: Tegeltak

Kävsjö

1725-75 Nybyggnation i etapper.

1930 t, Delar av kyrkans spånbeklädnad byttes ut.

1934 Bekläda kyrkans torn med spån istället för brädor.

1993 Spåntaket omlades i sin helhet och kyrkan ommålades spjälkade furuspån.

2022 Tornets och lanterninens södra och västra sida läggs om med kärnfuruspån.

Kyrkans spån

Okänt, spjälkade furuspån, delvis kärnfuruspån.

1911: Ek och furu delvis från 1854.

Handklyvd.

Lannaskede kyrka

1876-1938 Ödekyrka

1927 Takens stickspåntäckning
byts mot kluven spån

1964 Nya takspån

1975 Takspån sprutades med
kreosotolja.

1998 tjärning

Klockstapel

1937 Ny klockstapel reses

Kyrkans spån

Oklart, öde, stickspån, kluvna spån,
oklart idag.

1911: Spån av gran och tall. Både
klyvda och sågade. Sakristian har
stickor.

Myresjö kyrka

1876-1927 kyrkan öde, taket säljs.
1927 . Nytt tak på långhus, på
övriga takfall tjärad brädpanel som
senare byts mot spån.

1969 Ny spåntäckning

Klockstapel

1927 Klockstapel byggs

Kyrkans spån

Oklart, öde, Spån & brädor, oklart

1911: Ej med kyrkan öde.

Norra Sandsjö kyrka

Klockstapel och grindstolpar

1100 tal Njudungskyrka

1560 Brand

1823 text på bräda att takets spån åtgärdades.

1911 Spån av gran och fur sågad från 1879.

1957 sågade ekspån

1969 Vapenhuset fick spån (troligtvis kvar)

1988 -89 Spåntak revs och ersattes men det underliggande var kvar.

2017 spjälkat furu på hela kyrkan, underliggande spån togs bort.

Kyrkans spån

Okänt, sågad gran och fur, sågad ek, spjälkad fur.

1911 Furu och gran sågad 1879 även klockstapeln

Norrahammar kyrka

Klockstapel

1930 kyrkan invigs

1966 Spånnet byts på kyrkan. Norra sidan har kvar kreosotbehandlade sågade furuspån från 1966.

1990 Södra sidan och utbyggnad spjälkade furuspån.

2020 Sakristian spjälkade furuspån.

1990 Klockstapeln får nya furuspån.

Furuspån från 1930

1911: Ej med

Nydala klosterkyrka

1143-1266 Klostret grundläggs och kyrkan med klosteranläggning uppföres

1568 Danska trupper brände klostret.

1688 Nydala återinvigs som kyrka

1892 Ny spåntaksbeklädnad sågad ek

1967 Tornet fick spjälkad furuspån

2018 alla takfall byts ut helt, med undantag för det norra tvärskeppets västra takfall och sakristians pulpettak. Inga spånytor på tornet åtgärdades över huvud taget. **Sågad ekspån.**

1911 Sågad ek från 1892

Nydala Bondkyrka

1952 Återinvigning av bondkyrkan som var ruin under flera århundraden. Sågad ek.

2018 På bondkyrkan byttes taken mot söder ut, medan de mot norr endast lagades partiellt. **Sågad ekspån.**

1911 ej med

Nye kyrka

1200t kyrkan byggs

1590 klockstapel byggs

1590 Södra takfallet läggs om

1629 Norra takfallet läggs om

1698 Södra takfallet läggs om

1767 Klockstapeln revs och torn byggs

1803-04 Nytt ekspån läggs.

1890 Torn och södra takfallet läggs om med ekspån.

1910 Norra takfallet får järnplåt, sakristian har papptak.

1934-35 söder, norr och sakristia fick nytt spån.

1986-87 takspån omlades ej sakristia.

1991-92 torntaket och södra takfallet läggs om.

1998 Norra takfallet och sakristia läggs om.
Många omläggningar

1911: Ekspån från 1890 handklyvd.

Näshult kyrka

Klockstapel

1732 Kyrkan byggdes

Klyvna ekspån från början

1824 Nya klyvna ekspån

1900 oklart vilka spån

1927 Sågade granspån

1953 södra takfallet sågade ekspån

1975 norra takfallet oklart spån

2009 södra takfallet Klyvna
furuspån

2019 sakristian kärnfuruspån

(ersatte sågade ekspån och sågad
gran)

Kyrkans spån

Kluven ek, kluven ek, oklart, sågad
gran, sågad ek, spjälkad furu
kärnfuru, spjälkad.

1911: Stickor av furu och gran från
1894. Sågad. 2 cm tjocka.

Nässjö gamla kyrka

1791 Den nuvarande kyrkan
ersattes den medeltida kyrkan

1792 Taket spåntäcktes

1840 Långhustakets spåntäckning
ersattes med tegel

1948-50 Taket på sakristian och
långhuset lades om. Långhusets
tegel ersattes med takspån.

Björknäver under spån

1911: Torn har järnplåt, övriga delar
har tegel.

OHS Kyrka

Kyrkan byggdes 1929–1931 och fick då sågade ekspån. 1994 byttes takets södra takfall till furuspån och 2021 byttes norra takfallet och torn till furuspån.

Kyrkans spån

Sågade ekspån, spjälkade furuspån.

1911 Ej med kyrkan byggdes
1929–31

Rydaholm

1200-tal Brand

1700-tal Delar revs och ersattes

1793 Dagens kyrka klar

1894 Det spånklädda taket ersattes
av järnplåt

Okänt år Koppartak

Okänt när tornen fick sitt nuvarande
tak.

1911. Långhuset har järnplåt, tornen
har handklyvda ekspån och sågade
furuspån

Skepperstad

Tornet uppfördes 1809 och troligtvis har lanterninen haft spån sedan dess.

Kyrkan lanternin tjärades senast 2015 då också Kyrkas torntak byttes till koppartak.

Spån rödtjärade ekspån sågade.

Stenberg kyrka

1330 tal kyrkan byggs

Vitmålade spjälkade fasadspån.

Spjälkade tjärade takspån.

1832 Fasaderna vitmålades.

1924 Omtäckning av takens södra del

Spjälkade spån södra sidan 1924
övrigt oklart.

1911 Ekspån, södra hanspjälkade från
1829, norra sågade från 1877.

Skirö kyrka

1837 kyrkan byggs

1994 taket tjäras och skadade spån byts.

1951 Klockstapeln byggs

Inga uppgifter om typ av takspån eller byte av takspån.

1911 Långhuset har ekspån, torntak och absid har papptak, torndel har galvad järnplåt

Torskinge kyrka

11 00-tal Medeltida anor

1700-talet långhuset byggdes till åt väster.

1950-talet större exteriör restaurering. Alla takytor fick spån och fasaderna på sakristian och vapenhuset kläddes även de med spån.

1992 lades långhuset om med nytt enkupigt lertegel.

1911 Tegel på kyrkans tak, absiden hade sågade spån.

Idag: Spån på absid, vapenhus och sakristia, fasadspån

Vallsjö gamla kyrka

Klockstapel

1100 tals kyrka

1568 kyrkan eldhärjades, nytt tak

1568 Ny klockstapel

1899 Klockstapeln rivs

1926 omläggning av tak

1932 Ny klockstapel med sågade furuspån.

1950 Ny sakristia

2005 nytt spån, spjälkat furu spån

2012 Klockstapeln renoveras men få spån byts.

Kyrkans spån

Oklart, oklart furuspån

1911 Gran Hyvlad, 2 mm

Våthult kyrka

Klockstapel

1192–1255 Kyrkan är medeltida

Kyrkans spån

Långhusets spåntäckning lades ny 1991. Spåntäckningen på vapenhuset, sakristian och korvapenhuset förnyades åter 2010.

Kärnfuruspån södra långhuset 2023

Klockstapel byggs 1693

1911 Ek och furuspån sågade,
Väggspån av spjälkad ek

Ödestugu Kyrka

Klockstapel

1200 tal

1520 Kyrkan brann

1870 eller 1905 kyrkan får tegeltak

1966 kyrkan får spåntak klucket
furuspån

1998, 2009, 2018 tjärning

Klockstapel

1750-58 byggs

1905 tak av galvad plåt

Kyrkans spån

Okänt, tegel, spjälade furuspån.

1911 Tegeltak

Ölmstad kyrka

Bårhus

Medeltiden Kor och långhus uppförs

1567 Brand av Danskar

1638-40 Omtäckning av spåntak

1999 Nya furuspån ersatte sågade
ekspån.

2021 Kärnfuruspån Nykarleby

Bårhuset

1958 Bårhus uppfört sågade ekspån.

2021 Nya sågade ekspån.

1911 Ekspån sågade

Klockstaplar

34 st. som har spån

Antal	Århundrade
8	1600
7	1700
0	1800
18	1900
1	2000

Anneforskyrkogården, Barnarps kyrka, Brahekyrkan, Bringetofta Bymarkskyrkan, Dalvikskyrkan, Gyllenfors kapell, Hagshults kyrka Hakarps kyrka, Hjälmseryds gamla kyrka, Hjärtlanda kyrka Karlstorps kyrka, Lannaskede gamla kyrka, Lemnhult kyrka Ljungarums kyrka, Myresjö gamla kyrka, Norra Hestra kyrka Norra Ljunga kyrka, Norra Sandsjö kyrka, Norrahammars kyrka Norrahammars kyrkogård, Näshults kyrka, Nävelsjö kyrka Sandseryds kyrka, Skillingaryds kyrkogård, Skirö ödekyrkogård Skogskapellet i Nässjö, Stengårdshults kyrka, Svarttorps gamla kyrkogård, Södra griftegården i Gislaved, Torskinge kyrka, Vallsjö gamla kyrka, Våthults kyrka, Ödestugu kyrka

Annefors kapell

Kapell byggdes 1924 Tak med spån

Klockstapel byggdes 1974

1911: Ej med, byggdes 1924

Brahekyrkans klockstapel

Stapeln tillkom under andra halvan
av 1600-talet.

Spån troligtvis furuspån.

1911: Ej med

Bymarkskyrkan

Kyrkan byggdes 1935

Klockstapel har spån

Ej med i 1911 års inventering

Dalvikskyrkan

Kyrkan byggdes 1968

Klockstapel

1911: Ej med, byggdes 1968

Gyllenfors Kapell

Kapellet byggdes 1937

Klockstapel

Murpelare

1911: Ej med, byggdes 1937

Hjärtlanda klockstapel

Ekspån från 1942

Furuspån på stödben från 1992.

1911: Övre tak av ek, undre tak av Gran.

Karlstorps kyrka

Klockstapeln som är uppförd 1744.

Tjärades 2018

Uppgifter om spåntyp saknas

Lemnhult kyrkogård och gamla kyrkogård

Stiglucka från 1693, renoverades
1986

Klockstapel från 1992

Ljungarums kyrka

Klockstapel

Det finns inte särskilt många källor som berättar om stapelns tidiga historia men från 1600-talet finns noteringar om att det finns en klockstapel vid kyrkan. I början av 1700-talet befinner sig klockstapeln i dåligt skick och är i behov av reparationsåtgärder, huruvida detta genomfördes är oklart men 1763 skedde en stor om- nybyggnad av klockstapeln. Alltsedan dess har enbart skett vård- och underhållsåtgärder av klockstapeln, vid en större reparation 1919 gjordes en större undersökning av stapelns grund varvid det upptäcktes att grundstenarna har en märklig form och sannolikt är av hög ålder. De senaste större åtgärderna av klockstapeln skedde 1993 då spånbeklädnaden sågs över och byttes samt byttes ljudluckorna och en ommålning gjordes.

Spåntyp oklart

Norra Hestra kyrka

Klockstapel

Sammanfattning: Klockstapeln är sannolikt uppförd under 1600-talet. Huven reparerades 1699 och 1722 renoverades hela stapeln grundligt med ny spåntäckning samt överströks med "beek". 1829 reparerades stapeln och försågs med klockstol för ytterligare en klocka. Uppenbarligen blev stapeln nu inklädd med brädfodring så att den kunde "jämföras med ett nytt Torn" (vilket varit på förslag att uppföra). 1864 var det dags för ny spåntäckning. 1866 skedde ny brädfodring. Ny reparation skedde 1925, varvid dess grund omlades, panel och luckor utbyttes. Taket gavs en något mer svängd profil och ny spåntäckning. 1952 ommålades stapeln och klockorna försågs med elektrisk ringning. 1973 utbyttes panelen p.g.a. rötskador, varvid de tidigare dropplisterna slopades.

Norra Ljunga kyrka

Klockstapel

Klockstapeln byggdes 1955-57 och ritades av arkitekten K. Martin Westerberg.

Spåntyp oklart

Norrahammars skogskyrkogård

1953 Klockstapel uppfördes

1959 Bårhus och kapell uppfördes

Spjälkade furuspån troligtvis
kreosotbehandlade.

Nävelsjö kyrka

Klockstapel

Det är inte känt när klockstapeln uppfördes, men dess likhet med exempelvis klockstaplarna i Hagshult (1775) och Norra Sandsjö (1764) tyder på att den tillkommit under 1700-talets andra hälft. Klockstapeln hade ursprungligen en öppen konstruktion med spånklädda stödben. Vid en ombyggnad omkring 1842 byggdes hela konstruktionen in med brädpanel så att ett kjolliknande utseende skapades. Stapeln kröntes av ett enkelt kors.

Åren 1991-92 genomfördes en större reparation. Då ersattes huvan plåtavtäckning med spån som tjärades och en ny tupp sattes att kröna spiran. Klockhusvåningen och dess ljudluckor kläddes också med spån som rödfärgades. De snedställda stödbenens översidor kläddes med spån som rödtjärades. För övrigt kläddes stödbenen med snedsågade brädor. Fyra, troligen sekundära, stödben som placerats vid stapelns fyra hörn bortogs. Klockstapelns inbyggnad bekläddes med ny locklistpanel. Slutligen ersattes betonggrundläggningen med stenar.

Spåntyp okänt

Sandseryd

1723 Klockstapel uppfördes

1926 Reparerades klockstapeln
och täcktes in på nytt.

2000 Lades spåntaket om.

Olkart, spjälkade furuspån från
2000.

Skillingaryd

1930 Skillingaryds klockstapel
uppfördes

2015 Genomfördes en större
renovering och klockstapelns
ekspån byttes ut till nya sågade
ekspån.

2018 Klockstapelns tjäras.

Ekspån, sågade ekspån

Skirö ödekyrkogård.

Klockstapel

1953 Den nya klockstapeln
invigdes.

1993 Restaurering av spåntaket på
klockstapeln. Utfördes av
Saljebygdens tak och spån i Skirö.

Spån okänt

Nässjö Skogskapell

1962 Klockstapel, uppfördes efter ritningar av professor Sven Ivar Lind. Inventarier ritades av arkitekt John Kandell

Faltak

Stengårdshults kyrkas Klockstapel

Klockstapeln är byggd 1912 efter Torben Gruts ritningar. På 1950-talet spikades klockvåningens långsidor igen med panel. Från början var den öppen med löstagbara luckor. Gavlarna försågs med fönster och södra sidan kläddes med ny sågad furuspån. 1997-98 reparerades stapeln under ledning av arkitekt Per Rudenstam. Rötskadat virke i stommen byttes ut och en ny klädsel av kluvna furuspån tillkom.

Svarttorps gamla kyrkogård

Klockstapel

1995 Klockstapeln uppfördes på samma plats som den ursprungliga

Spån okänt

Gislaveds södra griftegård

Klockstapel

1978 Klockstapel reses. Byggnadsfirman
W Lundin, Gislaved

Torskinge klockstapel

Vapenhuset och sakristian har spånbeklädda väggar. Vapenhus, absid och sakristia har spåntak.

Klockstapel

Den nuvarande klockstapeln uppfördes 1678 och var då en öppen klockbockskonstruktion, den synliga konstruktionen hade ursprungligen en spånbeklädnad.

Klockstapeln utgörs av en inklädd klockbockskonstruktion. Stapeln står på stenfot med stomme av bilat timmer, den nuvarande panelinklädnaden tillkom sannolikt någon gång under 1800-talet. Den är idag inklädd med rödfärgad locklistpanel och kröns av ett korsformat sadeltak med en krönande spira, takytorna är spånklädda.

Spån är okänt

Kapell och övriga byggnader

13 olika byggnader

Kapell Alseda sommarkyrka
Kapell Annefors kapell
Portstolpar Barnarps kyrka
Gravkor Bäckaby gamla kyrkogård
Murpelare Gyllenfors kyrkogård
Kapell Jönköping Östra kapellet
Kapell Jönköpings slottskapell
Stiglucka Lemnhults kyrkogård
Portstolpar Norra Sandsjö kyrkogård
Portstolpar Norra Sandsjö kyrkogård
Bårhus/kap Norrahammars kyrkogård
Stiglucka Åsenhöga kyrkogård
Bårhus Ölmstads kyrkogård

Alseda sommarkyrka

Tiondelada från 1100 talet, som används som sommarkyrka

1911: Ej med

Bäckaby gamla kyrkogård Gravkor

1766 Gravkoret uppfördes

1911: Ej med.

Östra kapellet Jönköping

1935 Gravkapellet brinner ner.

1936-37 Nybyggnad, nytt gravkapell
uppförs efter ritningar av
stadsarkitekten Göran Pauli.

1990 södersidan omlagd

Kluset takspån oklart trädslag

1911 ej med

Slottskapellet Jönköping

1694 Kapellet uppförs efter ritningar av Erik Dahlberg.

1770 Den ursprungliga spåntäckningen lades om.

1806 Spåntäckningen på vapenhuset mot söder lades om med tegel.

1835 Fram tills detta år hade både fasader och tak varit rödfärgade.

1851 Det exakta tillfället är oklart men vid detta tillfället var taket beklätt med taktegel.

1989-90 Taket belades med spån som rödtjärades. kluven spån av tjärnfuru, doppad i rödtjära.

Kyrkans spån

Okänt, tegel, kluven kärnfuruspån. Rödtjära.

1911: Ej med

Åsenhöga ödekyrkogård

Stiglucka

I södra delen av östmurens sträckning sitter en liggtimrad och rödfärgad stiglucka med sticlespåntäckt tälttak från vilket reser sig en smidesflöjel med årtalet 1695.

Kyrkan revs 1857

Öreryds kyrka Äldre gavelröste

Reflektioner

Takmaterial har bytts flitigt på våra kyrkor och flera äldre kyrkor har haft spån, plåt, galvad plåt, papp, tegel eller plattor. Många kyrkor har under 1900-talets mitt återgått till att få spåntak.

Flera kyrkor och klockstaplar som byggts på 1900-talet har fått spåntak.

Ekonomi, teknik och mode har avgjort val av takmaterial.

Före 1900 var det vanligare med ekspån men också takspån av olika träslag. Gran förekom.

Hagshults medeltida kyrka hade tidigare betongplattor men idag takspån.

Inventering av spåntak

Kyrkor i Jönköpings län som tillhör Växjö stift.

Kyrkor i Jönköpings län som tillhör Växjö stift.

21 ekonomiska enheter

103 skyddade kyrkor

Medeltiden	29
1520-1759	11
1760-1859	33
1860-1919	25
1920-1939	3
1940-----	2

31 kyrkor med spån

Medeltiden	17
1520-1759	6
1760-1859	5
1860-1919	2
1920-1939	1
1940-----	0

Barnarps kyrka
Bondstorps kyrka
Bringetofta kyrka
Burseryds kyrka
Hagshults kyrka
Hakarps kyrka
Hjälmseryds gamla kyrka
Hylletofta kyrka
Korsberga kyrka
Kulltorps kyrka
Kumlaby kyrka
Kävsjö kyrka
Lannaskede gamla kyrka
Myresjö gamla kyrka
Norra Sandsjö kyrka
Norrahammars kyrka
Nydala bondkyrka
Nydala klosterkyrka
Nye kyrka
Näshults kyrka
Nässjö gamla kyrka
Ohs kyrka
Rydaholms kyrka
Skepperstads kyrka
Skirö kyrka
Stenberga kyrka
Torskinge kyrka
Vallsjö gamla kyrka
Våthults kyrka
Ödestugu kyrka
Ölmstads kyrka

Kyrkor med spån

År 2024

31 Kyrkor har spån

26 Kyrkor har spån till stor del. (mer än 75%)

5 Kyrkor har spån till mindre del. (mindre än 25%)

Dagens spån

26 furu, 4 ek och 1 ek+furu

År 1911

18 Kyrkor har spån

13 Kyrkor hade annat takmaterial eller var inte byggda

1911 års spån

9 ek, 3 furu, 3 furu+gran, 3 furu+ek

Hakarps kyrka

Klockstapel

1694 kyrkan byggs

1747 Klockstapel byggs

1859 Ny ekspån på tak

1971 Tak och gavelröste fick nytt spån
Kreosotdoppat furu.

1993 Vapenhus byggs

2010 En stor del av takspånnet byttes ut till spjälkat
furu av Nykarleby Finland.

Klockstapel

Oklart

Kyrkans spån

Ekspån, ekspån, kreosot doppat furuspån,
spjälkade furuspån

1911: Ekspån från 1859 handklyvd.

Hagshult

1200 tal kyrkan byggas

1752 Koret byggs ut **Spån sparas på vägg, Ek och furu.**

1900 Spåntaket ersätts med cementplattor.

1994 Takbeklädnaden av betongpannor och sakristians plåttak ersätts med en spåntäckning.

2021 klockstapel förstördes i brand.

Kyrkans spån

Spjälkade furuspån från 1994

1911 Plåt på sakristia och vapenhus, cementtegel på långhus.

OBS äldre spån finns på vinden

Hjälmseryds gamla kyrka

Klockstapel

1100-talet Hjälmseryds medeltida kyrka uppförs.
1853 Kyrkan säljs på auktion, blir ruin.
1932 Återuppbyggnad med furuspån
1937 Ny klockstapel, sågade ekspån
1998 Spånen byts ut nya furuspån
2023 Ekspån sågade på hela kyrkan

Klockstapel från 1937
Ekspån

Kyrkans spån

Oklart, furuspån, furuspån, Ekspån

1911: Ej med, återuppbyggd 1932

Norrahammar kyrka

Klockstapel

1930 kyrkan invigs

1966 Spånet byts på kyrkan.

kreosotbehandlade sågade furuspån.

1990 Södra sidan och utbyggnad spjälkade furuspån.

2020 Sakristian spjälkade furuspån.

1990 Klockstapeln får nya furu spån.

1911: Ej med

Klockstaplar

Antal	Århundrade
8	1600
7	1700
0	1800
18	1900
1	2000

34 st. som har spån

Anneforskyrkogården, Barnarps kyrka, Brahekyrkan, Bringetofta
Bymarkskyrkan, Dalvikskyrkan, Gyllenfors kapell, Hagshults kyrka
Hakarps kyrka, Hjälmseryds gamla kyrka, Hjärtlanda kyrka
Karlstorps kyrka, Lannaskede gamla kyrka, Lemnhult kyrka
Ljungarums kyrka, Myresjö gamla kyrka, Norra Hestra kyrka
Norra Ljunga kyrka, Norra Sandsjö kyrka, Norrahammars kyrka
Norrahammars kyrkogård, Näshults kyrka, Nävelsjö kyrka
Sandserys kyrka, Skillingaryds kyrkogård, Skirö ödekyrkogård
Skogskapellet i Nässjö, Stengårdshults kyrka, Svarttorps gamla kyrkogård, Södra
griftegården i Gislaved, Torskinge kyrka, Vallsjö gamla kyrka, Våthults kyrka, Ödestugu
kyrka

Brahekyrkans klockstapel

Stapeln tillkom under andra halvan av 1600-talet.

Spån troligtvis furuspån.

1911: Ej med

Bymarkskyrkan

Kyrkan byggdes 1935

Klockstapel har spån

Norrahammars skogskyrkogård

1953 Klockstapel uppfördes

1959 Bårhus och kapell
uppfördes

Spjälkade furuspån troligtvis
kreosotbehandlade.

Kapell och övriga byggnader

13 olika byggnader

Kapell	Alseda sommarkyrka
Kapell	Annefors kapell
Portstolpar	Barnarps kyrka
Gravkor	Bäckaby gamla kyrkogård
Murpelare	Gyllenfors kyrkogård
Kapell	Jönköping Östra kapellet
Kapell	Jönköpings slottskapell
Stiglucka	Lemnhults kyrkogård
Portstolpar	Norra Sandsjö kyrkogård
Portstolpar	Norra Sandsjö kyrkogård
Bårhus/kap	Norrahammars kyrkogård
Stiglucka	Åsenhöga kyrkogård
Bårhus	Ölmstads kyrkogård

Alseda sommarkyrka

Tiondelada från 1100 talet, som används som sommarkyrka

Reflektioner

Takmaterial har bytts flitigt på våra kyrkor och flera äldre kyrkor har haft spån, plåt, galvad plåt, papp, skiffer, tegel eller plattor. Många kyrkor har under 1900-talets mitt återgått till att få spåntak.

Före 1900 var det vanligare med ekspån men också takspån av olika träslag.

I antikvariska rapporter och karakteriseringar står det sällan vad det är för typ av spån. Träslag och behandling har inte varit intressant men ofta finns det äldre spån på vinden.

Klockstaplar och övriga byggnader har dålig dokumenterad historik.

Som fastighetsägare måste man kunna sin kyrkas historia, veta byggnadens skick samt ha långsiktiga mål i sin förvaltning.

Dokumentation

*den första flisa gånge grön
 till reparerad. Försett
 är uppfäst år 1771., Kyrkan
 är uppförd af gråsten
 utredt af afslipat af grå-
 sten till en omkringtyd
 under tak af delo ek och
 delo fackelspan, 78,5 fot
 höjden, 33 fot bred och 63 fot*

NOL. ÖFVERINTENDENTS-
 ÄMBETET. *Femsjö*

Uppgifter

rörande taktäckningsmaterial m. m.

r *Femsjö*^a kyrka *Närsjö*^b stift *Fönkäpings* län.

Uppgifterna torde här nedan angifvas å det till höger om hvarje fråga befunnliga tomma fältet.

Frågor:	Svar:
1. Hvarmed äro yttertaken på kyrkans olika delar för närvarande täckta?	<i>Med tjän.</i>
2. När pålades nuvarande taktäckningsämne? (om sådant kan uppgifvas).	<i>Juli omkring 1911.</i>
3. Om spåntak förekomma a) af hvilket träslag är spänen?	<i>Ljering furu.</i>
b) hvilka äro spånens mått och form? (längd, bredd, tjocklek i öfre och nedre ändan).	<div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="margin-right: 10px;"> </div> <div style="margin-right: 10px;"> <p>l = 40 cm.</p> <p>b = 9 cm.</p> <p>t₁ = 2 cm.</p> <p>t₂ = 0,5 cm.</p> </div> <div style="margin-right: 10px;"> <p>Härunder torde spånens form genom ritning antydas:</p> </div> </div>
c) är spänen handklufven eller sågad?	<i>Sågad.</i>
d) är spänen tjärad eller på annat sätt preparerad?	<i>Tjärad.</i>